

Аліксі́чук Олена Станіславівна,

*Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка, Україна
кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри музичного мистецтва*

ПІДГОТОВКА ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ ДО ВПРОВАДЖЕННЯ МЕТОДУ ХУДОЖНІХ АСОЦІАЦІЙ НА УРОКАХ «МИСТЕЦТВА» У ЗАКЛАДАХ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ

Активне реформування сучасної вітчизняної загальної середньої освіти, позиціонує вимоги щодо формування необхідних професійних компетентностей майбутнього музиканта-педагога. Важливим стратегічним напрямком у викладанні «Мистецтва» в закладах загальної середньої освіти є подолання фактору репродуктивного засвоєння знань учнів та оптимізації розвитку їх креативно-творчої сфери, критичного мислення, емоційного інтелекту, поліхудожнього сприймання тощо. Саме метод художніх асоціацій можна виділити як один з ефективних інструментів для досягнення окресленої мети, через знаходження полісенсорних зв'язків між образами різних видів мистецтва. Ефективність застосування методу художніх асоціацій в ЗЗСО залежить від рівня психолого-педагогічної та методичної підготовки майбутніх фахівців, що актуалізує потребу в якісній підготовці майбутніх музикантів-педагогів.

Аналіз останніх досліджень. Проблематику розвитку художньо-образного сприйняття та асоціативного мислення здобувачів у процесі опанування мистецьких дисциплін студіювали провідні українські науковці. Зокрема, О. Ростовський досліджував питання впровадження методу художньо-образних асоціацій у процесі розвитку музичного сприймання [4]. Л. Масол у своїх працях обґрунтувала значення методу художніх асоціацій як важливого елемента у реалізації інтегративного та поліхудожнього підходів навчання мистецтва [2]. Л. Аристова та В. Черкасов висвітлювали особливості розвитку асоціативного мислення майбутніх музикантів-педагогів, а також розглядали даний метод як один із ключових в оптимізації розвитку когнітивно-творчої

сфери здобувачів [1; 5]. О. Олексюк акцентувала увагу на потенціалі методу художніх асоціацій як ефективному інструменті у процесі інтерпретації естетично-духовного змісту творів мистецтва та вербалізації почуттєвої сфери здобувачів [3]. Дане питання охоплює значну кількість наукових досліджень, проте питання фахової підготовки здобувачів вищої освіти, яке передбачає формування здатності застосування практико-орієнтованого алгоритму управління художньо-асоціативною діяльністю учнів на уроці «Мистецтва», залишається актуальним, потребує додаткового обґрунтування, вивчення та систематизації.

Метою статті є – обґрунтування та висвітлення специфіки підготовки здобувачів вищої освіти мистецьких спеціальностей до впровадження методу художніх асоціацій на уроках «Мистецтва» в закладах загальної середньої освіти.

Метод художніх асоціацій на уроці «Мистецтва» реалізується за допомогою активізації синестезії у здобувачів, формуючи у них здатність генерувати зорові та словесні образи через призму слухового сприйняття. А саме: у процесі підбору учнями відповідних до запропонованого образу слів – створюється словесно-емоційна асоціація; у процесі підбору репродукцій полотен художників – створюється візуально-мистецька асоціація.

Науковці доводять ефективність використання даного методу на уроках «Мистецтва», який розвиває культуру художнього мислення, емоційний інтелект, дозволяє без особливих труднощів надавати словесний опис складних вокальних та інструментальних композицій через призму сформованих життєвих аналогій, а також знаходити логічні інтеграційні зв'язки між слуховим сприйняттям та візуальними, колірними пластичними та літературними образами.

Дефініція «асоціація» означає – об'єднання у єдине ціле понять та образів, пов'язаних загальною ідеєю та темою. Асоціація мимовільно виникає в уяві індивіда у процесі когнітивної діяльності. Згодом, у процесі практичної апробації, асоціації знаходять заперечення або підтвердження, саме так

особистість набуває знань, досвіду, умінь та навичок. Асоціативні мисленнєві механізми створюють базис формування художніх образів, які поступово накопичуються у свідомості здобувачів у процесі навчання. Класифікуючи асоціації, науковці виділяють їх різновиди залежно від самої інформації та рівня її сприйняття, а саме: асоціації за контрастом, чи подібністю, що мають безліч ознак (звукових, колірних, світло-тіньових, просторових, емоційних тощо).

Метод художніх асоціацій на уроках «Мистецтва» може бути впроваджений за допомогою методичних прийомів, які здобувачі вищої освіти повинні ґрунтовно описувати у процесі розробки планів-конспектів уроків.

Зокрема, наступні методичні прийоми:

- «*колірно-емоційної міжвидової асоціації*» – у процесі слухання музики учні відтворюють свої відчуття за допомогою малювання кольорових плям, схем, геометричних фігур, символів тощо;

- «*картини що ожили*» – здобувачі, ознайомившись з репродукцією картини, повинні уявити себе одним з персонажів, спробувати відтворити візуальний сюжет полотна та уявні рухи, які може виконувати головний герой (у процесі виконуваної діяльності, учитель може задавати запитання: «Яке оточення головного героя картини?», «Які емоції він відчуває?», «Що його турбує?», «Опишіть події, які відбуваються», «Який сюжет картини?» та інші;

- «*асоціативний куц*» – учитель на дошці записує слово, резонуюче з темою програми «Мистецтво», яку наразі опрацьовують учні (наприклад «Бароко», «Театр», «Модернізм», «Імпресіонізм» та ін.). Здобувачі озвучують асоціації які у них виникають, а саме: художні образи, звуки, вислови, окремі слова, кольори, мелодії, тощо. У результаті створюється багатогранна мапа понять та почуттів, яка сприяє активізації уваги учнів та їх налаштуванню на активне поглиблене вивчення теми;

- «*метафорично-образний портрет*» – учні отримують завдання охарактеризувати певний стиль, жанр через предмети побуту, праці, одяг прикраси, музику (наприклад, здобувач обирає певний образ: «клавесин»,

«козацька шабля», «корона Людовіка XIV» та ін., створюючи монолог даного персонажу, який описує особливості епохи у якій він перебуває і функціонує);

- «музично-літературні та музично-візуальні паралелі» – здобувачі отримують завдання: підібрати рядки поезії до творів живопису; укласти візуальний ряд творів образотворчого мистецтва відповідно до прослуханого музичного твору; змодельовати інтегрований мистецький ланцюжок (музична композиція – репродукція картини – перелік слів, які характеризують модальність емоцій, відповідно до теми);

- «скарбничка естетичних емоцій» – коли учні підбирають максимальну кількість слів для характеристики емоцій, які викликає той чи інший твір мистецтва (наприклад, «музика – мрійлива, романтична, елегійна, плавна, сердечна, меланхолійна тощо»), зокрема, учні можуть писати ці слова різними кольорами.

Здобувачі вищої освіти повинні бути ознайомлені з алгоритмом впровадження методу художніх асоціацій на уроці «Мистецтва», який передбачає наступні етапи: *ознайомлювальний етап* (попереднє сприймання): вступна бесіда і демонстрація твору мистецтва (музичний твір, картина, скульптура тощо); *генеративно-асоціативний етап*: вільне обговорення, висловлення власних емоцій та думок учнів без втручання учителя (педагог координує процес); *аналітично-асоціативний етап*: пояснення виникнення асоціації; *творчо-діяльнісний етап*: створення учнями власного творчого продукту на базі сформованих асоціацій (словника асоціацій, твору-роздуму, есе, пластичного інтонування, малюнка, мінітеатралізації).

Отже, метод художніх асоціацій сприяє усвідомленню здобувачів інтегративної суті мистецтва, допомагає долати психологічні бар'єри, актуалізує життєвий досвід, формує художню уяву, що створює базу для розвитку та становлення компетентного, високо-професійного музиканта-педагога.

Список використаних джерел

1. Аристова Л. С. Методика музичного навчання та виховання : навч.-метод. посіб.: у 2 ч. Ч. 1. Миколаїв : Іліон, 2018. 404 с.
2. Масол Л. М. Художньо-педагогічні технології в основній школі: єдність навчання і виховання : метод. посіб. Харків : «Друкарня Мадрид», 2015. 178 с.
3. Олексюк О. Музична педагогіка : навч. посіб. Київ : Кий, 2013. 248 с.
4. Ростовський О. Я. Теорія і методика музичної освіти : навч.-метод. посіб. Тернопіль : Навчальна книга – Богдан, 2011. 640 с.
5. Черкасов В. Ф. Теорія і методика музичної освіти : підручник. 2-ге вид., виправл. і доповн. Київ : ВЦ «Академія», 2016. 240 с.